

Zuzanna Urbanowicz

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Towaroznawstwa, Katedra
Koniunktury Gospodarczej
zuzanna.urbanowicz@ue.poznan.pl

STABILIZACJA MAKROEKONOMICZNA W STREFIE EURO W LATACH 1999–2013

Streszczenie: Głównym celem artykułu była próba pomiaru procesu stabilizacji makroekonomicznej w strefie euro traktowanej jako całość oraz w poszczególnych gospodarkach należących do niej. Przedmiotem przeprowadzonej analizy empirycznej był proces stabilizacji makroekonomicznej w grupie jedenastu państw, które funkcjonują w Unii Gospodarczej i Walutowej od początku jej powstania, tj. Austrii, Belgii, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu, Niemczech, Portugalii i we Włoszech oraz w strefie euro traktowanej jako całość. W badaniu wykorzystano kwartalne szeregi czasowe dla okresu od pierwszego kwartału 1999 do trzeciego kwartału 2013 roku. Do analizy procesu stabilizacji makroekonomicznej posłużyły klasyczne miary statystyki opisowej oraz metoda porządkowania liniowego, która umożliwiła wygenerowanie rankingu krajów pod względem poziomu ich stabilności. Na podstawie przeprowadzonej analizy danych stwierdzono, że proces stabilizacji makroekonomicznej postępował najlepiej w gospodarce Austrii, w której odnotowano stosunkowo dobre wyniki w zakresie kształtowania się wszystkich ze stabilizacyjnych celów; dalsze miejsca w rankingu zajęły te państwa, które zaniedbały niektóre z celów polityki stabilizacji. Ponadto stwierdzono, że zagregowane wskaźniki dotyczące sytuacji gospodarczej całej strefy euro istotnie „maskują” różnice w kształtowaniu się poszczególnych zmiennych makroekonomicznych w krajach wspólnego obszaru walutowego. Oznacza to, że nie mogą być one podstawą wiarygodnej oceny sytuacji gospodarczej w poszczególnych krajach członkowskich.

Słowa kluczowe: stabilizacja makroekonomiczna, strefa euro, polityka stabilizacji.

Klasyfikacji JEL: E30, E60, E61, E66.

MACROECONOMIC STABILIZATION OF THE EUROZONE IN 1999–2013

Abstract: The main aim of this article is to measure the processes of macroeconomic stabilization in the Eurozone as a whole and in the group of 11 countries which have been members of the economic and monetary union since its creation (Germany, Ireland, Belgium, Spain, Luxembourg, the Netherlands, Austria, Portugal, Finland, Italy, and France). The study used a quarterly time series for the period 1st qr. 1999 to 3rd qr. 2013. To measure macroeconomic stabilization, descriptive statistics and multidimensional analysis were applied. The multidimensional analysis made it possible to create a synthetic indicator of macroeconomic stability and to generate a ranking of countries based on this criterion. An analysis of the data showed that the process of macroeconomic stabilization proceeded best in the Austrian economy, which achieved relatively good results by striving to realize all of the stabilization purposes. Those countries which failed some of the stabilization policy objectives were lower in the ranking. In addition, it was found that the aggregate indicators relating to the economic situation of the euro area significantly “mask” the differences in the levels of various macroeconomic variables in the individual countries of the common currency area. This means that the aggregate indicators cannot be the basis for a reliable assessment of individual economies among the Eurozone member states.

Keywords: macroeconomic stabilization, Eurozone, stabilization policy.

Wstęp

W literaturze ekonomicznej można odnaleźć niewiele prac dotyczących kształtowania się procesu stabilizacji makroekonomicznej w strefie euro. Ponadto istniejące analizy są prowadzone na poziomie całej strefy euro, pomijając tym samym problem stabilizacji makroekonomicznej na poziomie poszczególnych krajów należących do obszaru wspólnej waluty. Celem artykułu była próba pomiaru procesu stabilizacji makroekonomicznej w strefie euro traktowanej jako całość oraz w poszczególnych gospodarkach należących do niej. Przyjęty cel i związane z nim główne obszary analizy zdeterminowały układ i teoretyczno-empiryczny charakter artykułu, który składa się z trzech części. W pierwszej z nich przedstawiono cele polityki stabilizacji oraz dylematy związane z osiągnięciem stabilności makroekonomicznej. Zakres przedmiotowy, przestrzenny i czasowy przeprowadzonej analizy określono w drugiej części artykułu, w której omówiono również wykorzystaną metodę badawczą. Wyniki empirycznej analizy stabilności gospodarczej strefy euro oraz krajów,

które w styczniu 1999 roku przystąpiły do europejskiej unii walutowej zawarto w trzeciej części artykułu. W zakończeniu pracy sformułowano najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonych analiz.

1. Proces stabilizacji makroekonomicznej i jego realizacja

W literaturze ekonomicznej nie istnieje powszechnie stosowana, jednolita definicja polityki stabilizacji. Najczęściej jest ona definiowana przez pryzmat celów, których realizacji mają służyć odpowiednie działania podejmowane w ramach interwencjonizmu państwowego. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez R. Barczyka i Z. Kowalczyka [1994, s. 15–16], politykę stabilizacji należy rozumieć jako ogół działań zmierzających do tworzenia i utrzymania równowagi ogólnogospodarczej, tj. równowagi wewnętrznej i zewnętrznej. Pojęcie równowagi wewnętrznej jest odnoszone do sytuacji, w której w ramach systemu rynkowego osiągnięto: stabilne tempo wzrostu gospodarczego, wysoki poziom zatrudnienia oraz stabilność cen. Równowaga zewnętrzna jest utożsamiana z równowagą w kontaktach gospodarczych z zagranicą [Barczyk 2004, s.16–17, 20]. Przedstawione warunki równowagi ogólnogospodarczej określa się, w literaturze przedmiotu, mianem tzw. czworokąta celów polityki stabilizacji [Pätzold 1991, s. 18]¹. Dążenie do ich osiągnięcia jest, w niniejszym artykule, określane jako proces stabilizacji makroekonomicznej.

O ile wśród ekonomistów istnieje ogólna zgoda co do stwierdzenia, że polityka stabilizacji służy realizacji celów krótko- i średniookresowych, o tyle kwestią otwartą pozostają kryteria oceny stopnia ich realizacji. Czworokąt celów należałoby raczej postrzegać nie jako zestaw celów samych w sobie, ale jako cechy stanu optymalnego, wyznaczające kierunki działań prowadzonych w ramach polityki stabilizacji².

¹ Koncepcja czworokąta celów, zdaniem niektórych ekonomistów, nie wyczerpuje wszystkich obszarów gospodarki wymagających interwencji w ramach prowadzonej polityki stabilizacji, przez co bywa uzupełniana o inne cele. Na przykład według A. Sławińskiego [2010] ochrona przed utratą stabilności finansowej powinna stanowić kolejny cel państwowej ingerencji w mechanizm rynkowy, natomiast J. Pätzold [1991, s. 18] zwraca uwagę, że w analizowanej koncepcji należałoby uwzględnić sprawiedliwy podział dochodu narodowego jako kolejny cel i nazwać ją w związku z tym pięciokątem celów.

² Proponowane przez różnych autorów interpretacje poszczególnych celów polityki stabilizacji są zazwyczaj formułowane w sposób ogólny. Nie jest zatem możliwe określenie w sposób jednoznaczny kryteriów oceny stopnia ich realizacji. Konkretyzacji niektórych celów polityki stabilizacji dokonuje się na etapie opracowywania programów polityki gospodarczej, dostosowanych do aktualnej i prognozowanej sytuacji ekonomicznej kraju. Na ten temat zob. także: Urbanowicz [2015].

Realizacja procesu stabilizacji makroekonomicznej w praktyce jest utrudniona, przede wszystkim z dwóch powodów:

- cele polityki stabilizacji są wzajemnie powiązane, przy czym niektóre relacje mają charakter tzw. *trade off* („coś za coś”),
- polityka stabilizacji jest pewnego rodzaju konglomeratem różnych rodzajów polityki gospodarczej.

Zjawisko *trade off* powoduje, że osiągnięcie jednocześnie wszystkich celów polityki stabilizacji jest niemożliwe³. Realizacja jednego z celów powoduje bowiem powstanie kosztu alternatywnego, którym jest odejście od stanu pożądanego w zakresie realizacji innego celu. Na przykład większe tempo wzrostu gospodarczego może co prawda przyczynić się do wzrostu zatrudnienia, ale jednocześnie spowoduje zwiększenie tendencji inflacyjnych oraz pogorszenie się bilansu płatniczego [Misala 2007, s. 11]. Ponadto proces stabilizacji makroekonomicznej wymaga wykorzystania różnorodnych instrumentów polityki gospodarczej, co *de facto* oznacza, że polityka stabilizacji jest zestawem narzędzi z zakresu polityki fiskalnej, dochodowej, pieniężnej oraz kursowej, a także, na co zwraca uwagę m.in. A. Sławiński [2010], polityki nadzorczej. Pojawia się zatem problem związany z koordynacją decyzji podejmowanych przez różne instytucje odpowiedzialne za konkretny obszar interwencjonizmu państwa [Urbanowicz 2014, s. 252].

Omawiane cele stabilizacyjne przyświecają również Unii Europejskiej [TUE art. 3, ust. 3; TfUE art. 119, ust. 3]. Przystąpienie do ugrupowania gospodarczego nie oznacza bowiem zmiany samego pojęcia polityki stabilizacji – jej cele pozostają te same. Zachodzące procesy integracji gospodarczej powodują jednak konsekwencje dla ich realizacji. Po pierwsze, cele te są realizowane na różnych szczeblach władzy: na szczeblu ponadnarodowym oraz państwowym. Wynika to z konieczności delegowania lub koordynowania niektórych zadań, które dotychczas były realizowane wyłącznie przez organy narodowe – instytucjom ponadnarodowym funkcjonującym w ramach danego ugrupowania⁴.

³ Warto nadmienić, że z tego powodu w literaturze przedmiotu czworokąt celów polityki stabilizacji określa się często jako „magiczny”. Przymiotnik ten stosują m.in. J. Pätzold [1991, s. 18] i G.W. Kołodko [1993].

⁴ Im wyższy stopień zaawansowania procesów integracyjnych, tym więcej obszarów polityki stabilizacji przenoszonych jest na szczebel ponadnarodowy. W warunkach unii walutowej „dwupoziomowa” realizacja procesu stabilizacji makroekonomicznej polega na tym, że na szczeblu ponadnarodowym działa wspólny bank centralny, który prowadząc jednolitą politykę pieniężną (i kursową), dąży do osiągnięcia celu/-ów na poziomie całego ugrupowania, natomiast na szczeblu krajowym funkcjonują rządy poszczególnych państw członkowskich, w których interesie jest realizacja stabilizacyjnych celów na poziomie własnych gospodarek.

Po drugie, osiągnięcie celów polityki stabilizacji można odnieść do dwóch poziomów: całego ugrupowania oraz poszczególnych gospodarek w nim uczestniczących. Ponieważ stan koniunktury gospodarczej unii jako całości ocenia się na podstawie uśrednionych wskaźników makroekonomicznych, więc osiągnięcie celów stabilizacyjnych we wszystkich krajach członkowskich oznaczałoby *ex definitione* ich automatyczną realizację na poziomie ugrupowania. Odwrotna zależność nie jest już tak oczywista: osiągnięcie stabilizacyjnych celów w ramach całego ugrupowania nie przekłada się automatycznie na ich realizację we wszystkich krajach członkowskich. Uśrednione dane mogą bowiem „maskować” znaczne zróżnicowanie w kształtowaniu się głównych wskaźników makroekonomicznych w poszczególnych gospodarkach [Urbanowicz 2014, s. 254–255].

2. Zakres przedmiotowy, przestrzenny i czasowy analizy empirycznej oraz wykorzystana metoda badawcza

Przedmiotem przeprowadzonej analizy empirycznej były postępy procesu stabilizacji makroekonomicznej w strefie euro traktowanej jako całość oraz w grupie jedenastu państw, które funkcjonują w Unii Gospodarczej i Walutowej (UGiW) od początku jej powstania, tj. Austrii, Belgii, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Luksemburga, Niemiec, Portugalii oraz Włoch. Wybór zakresu przestrzennego został podyktowany stopniem zaawansowania procesów integracyjnych, który w przyjętych do analizy gospodarkach osiągnął najwyższy poziom. W badaniu wykorzystano, pochodzące z Eurostatu, kwartalne szeregi czasowe dla okresu od pierwszego kwartału 1999 do trzeciego kwartału 2013 roku. Początek analizy stanowi rok wprowadzenia jednolitej waluty europejskiej do obiegu bezgotówkowego oraz rok, w którym Europejski Bank Centralny (EBC) rozpoczął realizację wspólnej polityki pieniężnej. Ponadto zakres czasowy badania był uwarunkowany dostępnością do jak najdłuższych, porównywalnych szeregów danych statystycznych, umożliwiających poprawne, nieobciążone błędem wnioskowanie.

Do pomiaru stopnia zaawansowania procesów stabilizacyjnych w obszarach: stabilnego wzrostu gospodarczego, wysokiego zatrudnienia, stabilnego poziomu cen i równowagi zewnętrznej wykorzystano następujące wskaźniki makroekonomiczne:

- odchylenie produktu krajowego brutto (PKB) od linii trendu, które otrzymano poprzez zastosowanie filtru Hodricka-Prescotta na szeregach indeksów dynamiki PKB w ujęciu realnym (2005 = 100),
- zharmonizowaną stopę bezrobocia,
- zharmonizowany wskaźnik cen dóbr i usług konsumpcyjnych (Harmonised Index of Consumer Prices – HICP) wyrażony w % (analogiczny okres roku poprzedniego=100)⁵,
- saldo obrotów bieżących (wyrażone jako % PKB).

W analizie procesu stabilizacji makroekonomicznej wykorzystano klasyczne miary statystyki opisowej oraz metodę porządkowania liniowego, którą w literaturze przedmiotu określa się również jako wielowymiarową analizę porównawczą. Polega ona na uporządkowaniu obiektów według pewnej bezpośrednio niemierzalnej cechy (stabilność makroekonomiczna), ale możliwej do scharakteryzowania innymi cechami (cztery wybrane do analizy wskaźniki makroekonomiczne). Zastosowanie tej metody umożliwiło skonstruowanie syntetycznego miernika poziomu stabilizacji makroekonomicznej.

Procedura porządkowania liniowego składa się z kilku następujących po sobie kroków, z których najważniejsze to: dobór zmiennych diagnostycznych, ustalenie rodzaju zmiennych, doprowadzenie ich do porównywalności, ustalenie formuły agregacji oraz rangowanie. Ustalając listę zmiennych diagnostycznych, należy mieć na uwadze, że silnie skorelowane ze sobą zmienne mogą dublować informacje, natomiast zmienne niezależne mogą wzajemnie się neutralizować. W literaturze przedmiotu nie istnieje jedna powszechnie przyjęta metoda doboru zmiennych, dlatego należy przede wszystkim kierować się przesłankami merytorycznymi [Poczta-Wajda 2010, s. 74]⁶. Ustalenie rodzaju danej zmiennej polega na wskazaniu, czy jest ona stymulantą, destymulantą, czy też nominantą. Stymulanta jest to cecha dodatnio skorelowana z cechą syntetyczną, czyli cechą, której wyższe wartości są pożądane z punktu widzenia rozpatrywanego kryterium ogólnego. Destymulanta jest cechą skorelowaną ujemnie z cechą syntetyczną (stopa bezrobocia). Nominanta jest zmienną, dla której istnieje pewien punktowy lub przedziałowy poziom „normalny”, oceniany pozytywnie z punktu widzenia analizowanego zjawiska, a wszelkie odchylenia od tego poziomu są oceniane negatywnie (dla odchylenia indeksu PKB od linii trendu arbitralnie założono, że pozytywnie oceniany będzie poziom tego wskaźnika jak najbliższy wartości 0, dla wskaźnika inflacji

⁵ Wskaźnik HICP jest publikowany w ujęciu miesięcznym. Dane kwartalne otrzymano po agregacji danych miesięcznych poprzez uśrednienie obserwacji z próby.

⁶ Szerzej na temat metod doboru zmiennych zob.: Chomętowski, Sokołowski [1978], Wysocki, Lira [2003].

HICP ustalono optymalny przedział 1,8 – 2%⁷, z kolei dla salda obrotów bieżących przyjęto, że optymalnym będzie stan bliski równowadze, czyli również bliski wartości 0). Kolejny krok procedury porządkowania liniowego polega na doprowadzeniu cech do porównywalności. Najpierw należy ujednolicić ich charakter, a następnie przeprowadzić proces normalizacji, który umożliwia sprowadzenie zmiennych mierzonych w różnych jednostkach do porównywalności. Ujednolicenie charakteru zmiennych, najczęściej polega na doprowadzeniu wszystkich zmiennych do postaci stymulant. Destymulantę przekształca się według następującego wzoru:

$$x_j^s = \frac{1}{x_j^d + c_j},$$

gdzie:

- x_j^s – stymulanta,
- x_j^d – destymulanta,
- c_j – stała dodatnia.

Nominantę punktową przekształca się w stymulantę, stosując wzór:

$$x_j^s = \frac{1}{|x_j^n - x_j^1| + c_j},$$

gdzie:

- x_j^s – j.w.,
- x_j^n – nominanta punktowa,
- x_j^1 – punktowy poziom normalny,
- c_j – j.w.

Z kolei, aby przekształcić nominantę przedziałową do postaci stymulanty, należy posłużyć się wzorem:

⁷ Optymalny przedział dla wskaźnika inflacji HICP ustalono w zgodzie z celem inflacyjnym EBC („EBC dąży do utrzymania inflacji poniżej, lecz blisko 2% w średnim okresie” [EBC 2003]).

$$x_j^s = \begin{cases} \frac{1}{x_j^1 - x_j^{np} + c_j}, & x_j^{np} < x_j^1, \\ \frac{1}{c_j}, & x_j^1 \leq x_j^{np} \leq x_j^2, \\ \frac{1}{x_j^{np} - x_j^2 + c_j}, & x_j^{np} > x_j^2, \end{cases}$$

gdzie:

- x_j^s – j.w.,
- x_j^{np} – nominata przedziałowa,
- x_j^1, x_j^2 – odpowiednio dolny i górny koniec przedziału optymalnego,
- c_j – j.w.

Do najpopularniejszych metod normalizacji danych należy unitaryzacja, w wyniku której zmienne przyjmują wartości z przedziału od 0 do 1. Unitaryzację przeprowadzono według następującej formuły:

$$u_{ij} = \frac{x_{ij} - \min\{x_{ij}\}}{\max\{x_{ij}\} - \min\{x_{ij}\}},$$

gdzie:

- u_{ij} – zmienna po normalizacji,
- $\min\{x_{ij}\}$ – minimalna wartość cechy j ,
- $\max\{x_{ij}\}$ – maksymalna wartość cechy j .

Kolejnym zagadnieniem, które należy rozważyć przy procedurze porządkowania liniowego, jest nadanie wag poszczególnym zmiennym. W literaturze przedmiotu, ze względu na kłopoty ze znalezieniem poprawnej metody formalno-statystycznej, najczęściej zaleca się odstąpienie od nadawania cechom wag lub stosowanie wag eksperckich, jeżeli takie są dostępne [Sokołowski 2010, s. 19]. W związku z tym agregacji danych dokonano poprzez zsumowanie znormalizowanych wartości zmiennych, stosując dla każdej zmiennej tę samą wagę. Formuła agregacji była następująca:

$$SM = 0,25u_{PKB} + 0,25u_{BEZ} + 0,25u_{INF} + 0,25u_{SOB},$$

gdzie:

SM – miernik poziomu stabilizacji makroekonomicznej,

u – kolejne zmienne po normalizacji.

Procedurę porządkowania liniowego przeprowadzono dla całej strefy euro oraz dla każdego z krajów w okresie od pierwszego kwartału 1999 do trzeciego kwartału 2013 roku. Po zsumowaniu i uśrednieniu otrzymanych wartości przedstawiających zakres stabilności makroekonomicznej w każdym kwartale w poszczególnych gospodarkach, wygenerowano swoisty ranking krajów pod względem poziomu ich stabilizacji w okresie analizy.

3. Wyniki empirycznej analizy kształtowania się procesu stabilizacji w strefie euro

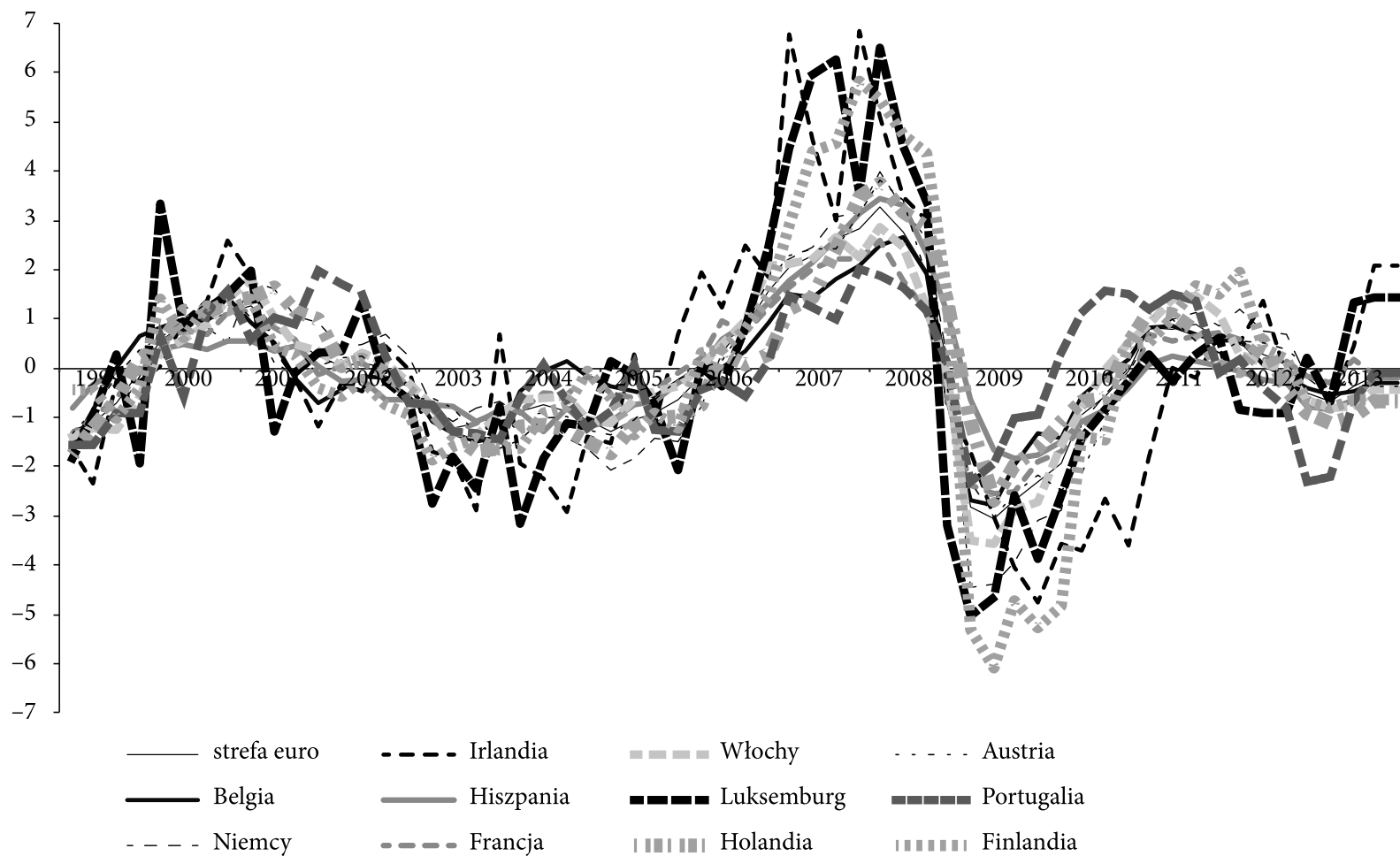
Diagnozę koniunktury gospodarczej rozpoczęła analiza odchyleń indeksów PKB od trendu i stóp bezrobocia, a następnie zwrócono uwagę na zmiany wskaźników inflacji oraz sald na rachunkach obrotów bieżących w strefie euro oraz w badanej zbiorowości gospodarek⁸. Przybliżenie uwarunkowań makroekonomicznych zakończyło przedstawienie syntetycznego miernika poziomu stabilizacji makroekonomicznej.

W strefie euro oraz w większości analizowanych krajów PKB zmieniał się w sposób nieregularny wokół linii trendu (rysunek 1).

Obserwacja krótkoterminowych fluktuacji PKB w badanej zbiorowości gospodarek prowadzi do wniosku o istnieniu zbliżonej tendencji rozwojowej tej zmiennej w strefie euro oraz w większości analizowanych krajów. Potwierdzają to stosunkowo wysokie wartości wskaźników korelacji Pearsona między szeregiem odchylenia indeksu PKB w strefie euro oraz analogicznymi szeregami w gospodarkach członkowskich (osiągnęły one każdorazowo wartość 0,69 lub wyższą). Bardziej szczegółowa analiza tych danych wskazała na zróżnicowanie pod względem wysokości amplitudy wahań PKB w badanej grupie (rysunek 2).

Porównując amplitudę wahań PKB w badanej zbiorowości, widzimy, że są wysokie dysproporcje między państwami. Wyróżniają się gospodarki Belgii, Francji i Hiszpanii, w których wzrost gospodarczy postępował w sposób

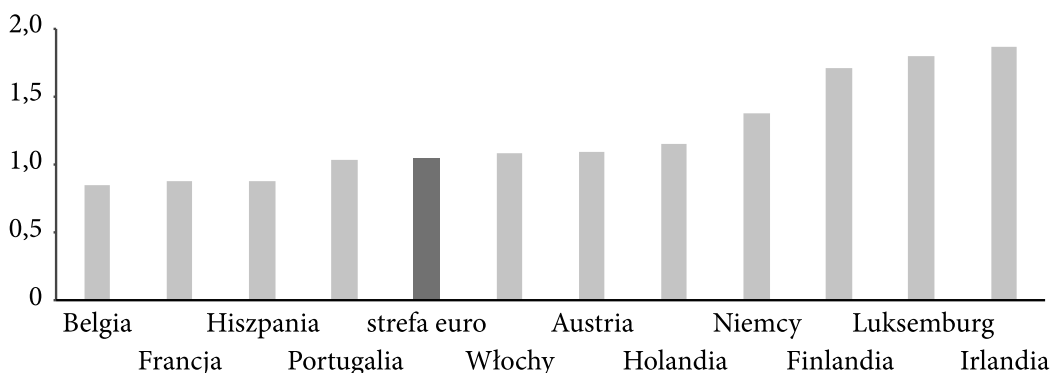
⁸ W celu porównania tendencji kształtowania się analizowanych wielkości w całej strefie euro oraz w poszczególnych państwach ich dynamika zmian została każdorazowo przedstawiona na jednym zbiorczym wykresie, bądź też na osobnych wykresach z zachowaniem tej samej skali.

Rysunek 1. Odchylenie indeksów PKB od linii trendu w strefie euro, traktowanej jako całość oraz w poszczególnych krajach strefy euro w latach 1999–2013

Źródło: Opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu

najbardziej zrównoważony. Większość gospodarek, podobnie jak strefę euro traktowaną jako całość, charakteryzował umiarkowany stopień stabilności wzrostu gospodarczego. Z kolei największe wahania PKB występowały w Finlandii, Luksemburgu i Irlandii.

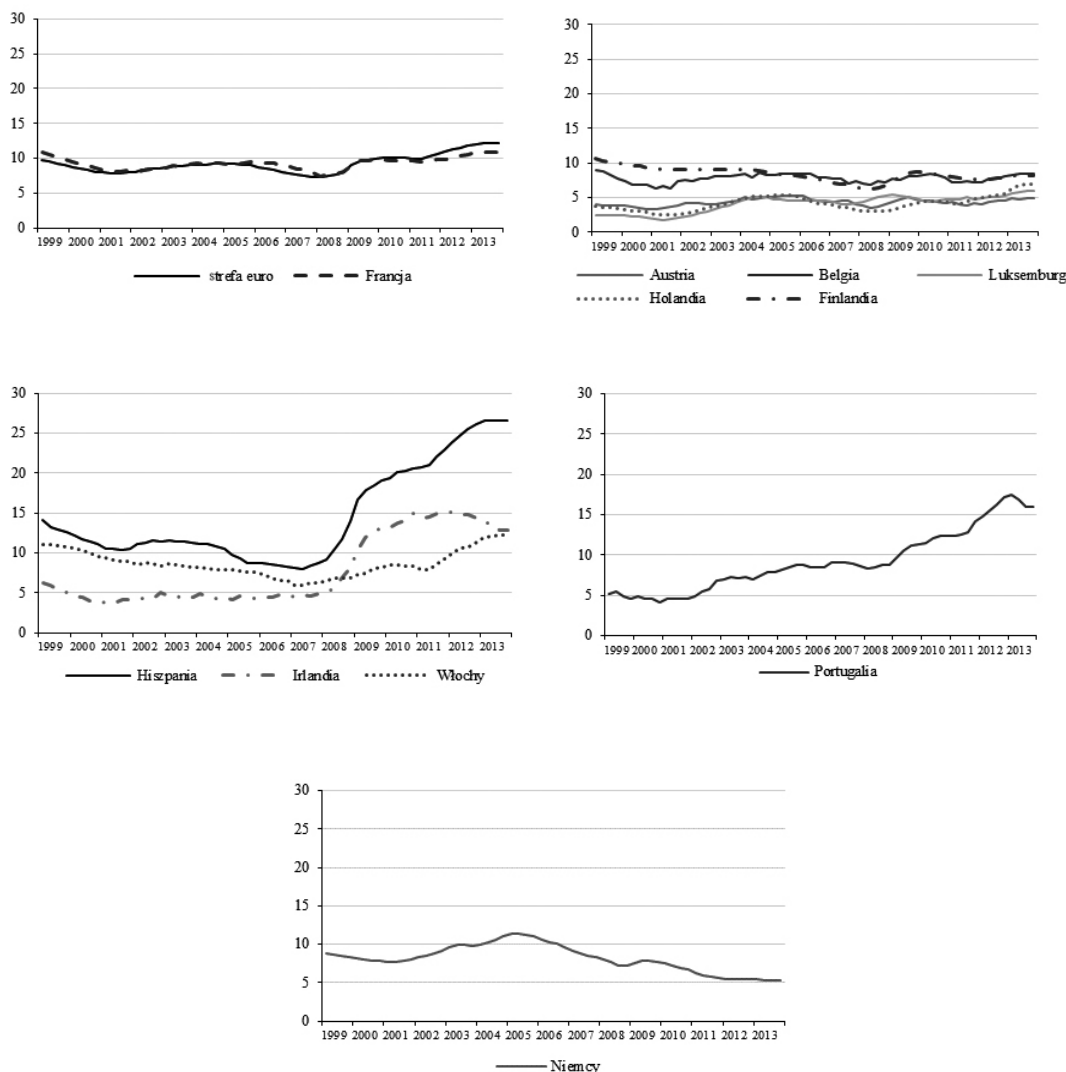
Średnie kwartalne odchylenie indeksu dynamiki PKB od trendu w danej gospodarce obliczono na podstawie wartości bezwzględnej odchyłeń w poszczególnych kwartałach

Rysunek 2. Średnie kwartalne odchylenia indeksów dynamiki PKB od trendu w strefie euro, traktowanej jako całość oraz w poszczególnych państwach strefy euro w latach 1999–2013

Źródło: Opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu

W latach 1999–2013 stopę bezrobocia charakteryzowało dość duże zróżnicowanie w strefie euro oraz w poszczególnych gospodarkach wspólnego obszaru walutowego. Przyjmując za kryterium wartości współczynników korelacji Pearsona, dokonano podziału badanej zbiorowości pod względem podobieństwa kształtowania się poziomu bezrobocia (rysunek 3). Analizę tę uzupełniono o porównanie średnich wartości stopy bezrobocia w strefie euro oraz w krajach członkowskich w latach 1999–2013: Luksemburg – 4,1, Holandia – 4,2, Austria – 4,4, Irlandia – 7,7, Belgia – 7,8, Niemcy – 8,2, Finlandia – 8,4, Włochy – 8,7, Portugalia – 9,1, Strefa euro – 9,2, Francja – 9,2, Hiszpania – 14,5 (opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu).

Dokonując oceny rynku pracy w krajach strefy euro na podstawie obserwacji stopy bezrobocia dla całej strefy euro, można wyciągnąć wniosek, że bezrobocie w krajach członkowskich kształtowało się na względnie stabilnym poziomie około 9 %. Wniosek ten potwierdzi jedynie analiza tego wskaźnika w gospodarce Francji, w której kształtowanie się stopy bezrobocia wykazało największą współzmiennność z kształtowaniem się analogicznej zmiennej w strefie euro traktowanej jako całość. Tymczasem bliższe przyjrzenie się temu

Wykres 3. Zharmonizowana stopa bezrobocia w strefie euro, traktowanej jako całość oraz w poszczególnych krajach strefy euro w latach 1999–2013

Źródło: Opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu

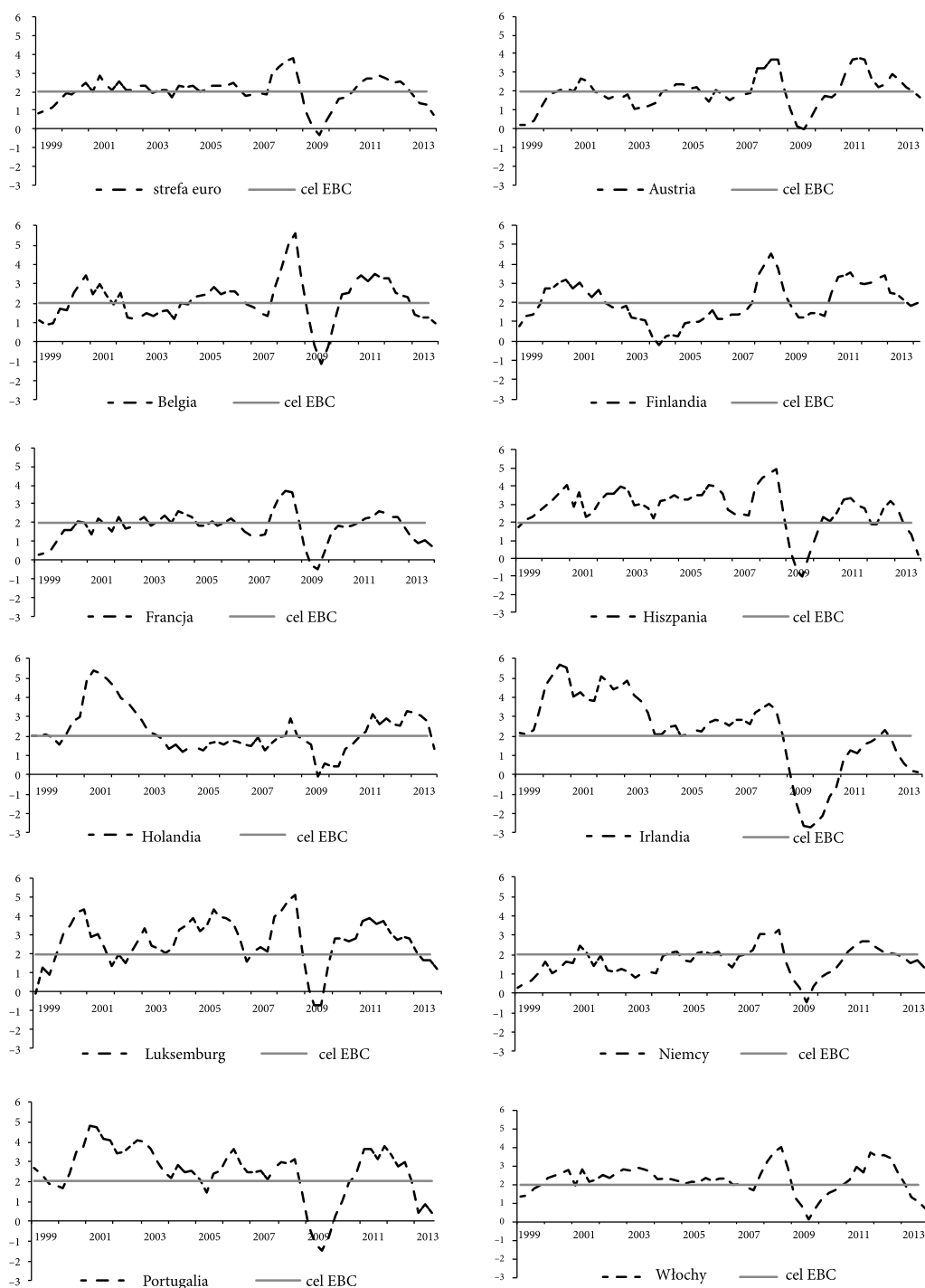
wskaźnikowi w pozostałych państwach strefy euro prowadzi do odmiennych wniosków. W Austrii, Belgii, Luksemburgu, Holandii i Finlandii bezrobocie kształtowało się na względnie stabilnym poziomie, ale znacznie niższym niż w całej strefie euro. Z kolei w krajach takich jak Irlandia, Włochy i Hiszpania poziom bezrobocia od początku przystąpienia do strefy euro wykazywał tendencję spadkową, jednakże w obliczu wyraźnego spowolnienia aktywności gospodarczej na świecie od 2007 roku stopa bezrobocia w tych gospodarkach

zaczęła wzrastać, przy czym w Irlandii i Hiszpanii wzrost ten był zdecydowanie bardziej gwałtowny niż we Włoszech. O ile tendencja kształtowania się stopy bezrobocia w Irlandii i Hiszpanii była zbieżna, o tyle uwagę zwraca wyraźna różnica w średnim poziomie liczby bezrobotnych w tych krajach. Najbardziej odbiegające wyniki w zakresie przebiegu stopy bezrobocia na tle badanej zbiorowości zaobserwowano w Portugalii oraz w Niemczech. Pierwszy z wymienionych krajów wyróżnia stale rosnąca liczba bezrobotnych w przeważającej części okresu badawczego, natomiast w drugim z nich, jako jedynym, odnotowano sukcesywny spadek stopy bezrobocia, mimo wystąpienia kryzysu finansowo-gospodarczego.

Obserwacja przebiegu kształtowania się wskaźników inflacji (rysunek 4) oraz analiza ich średnich wartości w strefie euro i w jej poszczególnych krajach członkowskich (s. 44) były podstawą oceny realizacji celu inflacyjnego Europejskiego Banku Centralnego (EBC). EBC zakłada w strategii dążenie do osiągnięcia założonej stopy inflacji w strefie euro traktowanej jako całość, a nie w poszczególnych państwach członkowskich. Warto jednak prześledzić, jakie konsekwencje pociąga za sobą przyjęta przez EBC strategia dla przebiegu inflacji na obu wymienionych poziomach.

Obserwacja wskaźników HICP prowadzi do wniosku, że w całej badanej zbiorowości gospodarek przystąpienie do strefy euro spowodowało wyraźny wzrost jego wartości, natomiast jego gwałtowny spadek nastąpił w 2008 roku w związku z zakłóceniami, jakie spowodował światowy kryzys. Analiza średniej wartości wskaźnika inflacji w całym okresie badawczym wykazała, że choć cel ponadnarodowej polityki pieniężnej EBC należy uznać za bliski realizacji, to nie przekłada się to na jego osiągnięcie na poziomie wszystkich z krajów członkowskich, w których są zauważalne różnice inflacyjne. Na podstawie średnich wartości wskaźnika inflacji można przypuszczać, że polityka EBC była najbardziej dopasowana do gospodarek Austrii i Finlandii, zbyt restrykcyjna w stosunku do Niemiec i Francji oraz zbyt ekspansywna w stosunku do pozostałych krajów członkowskich.

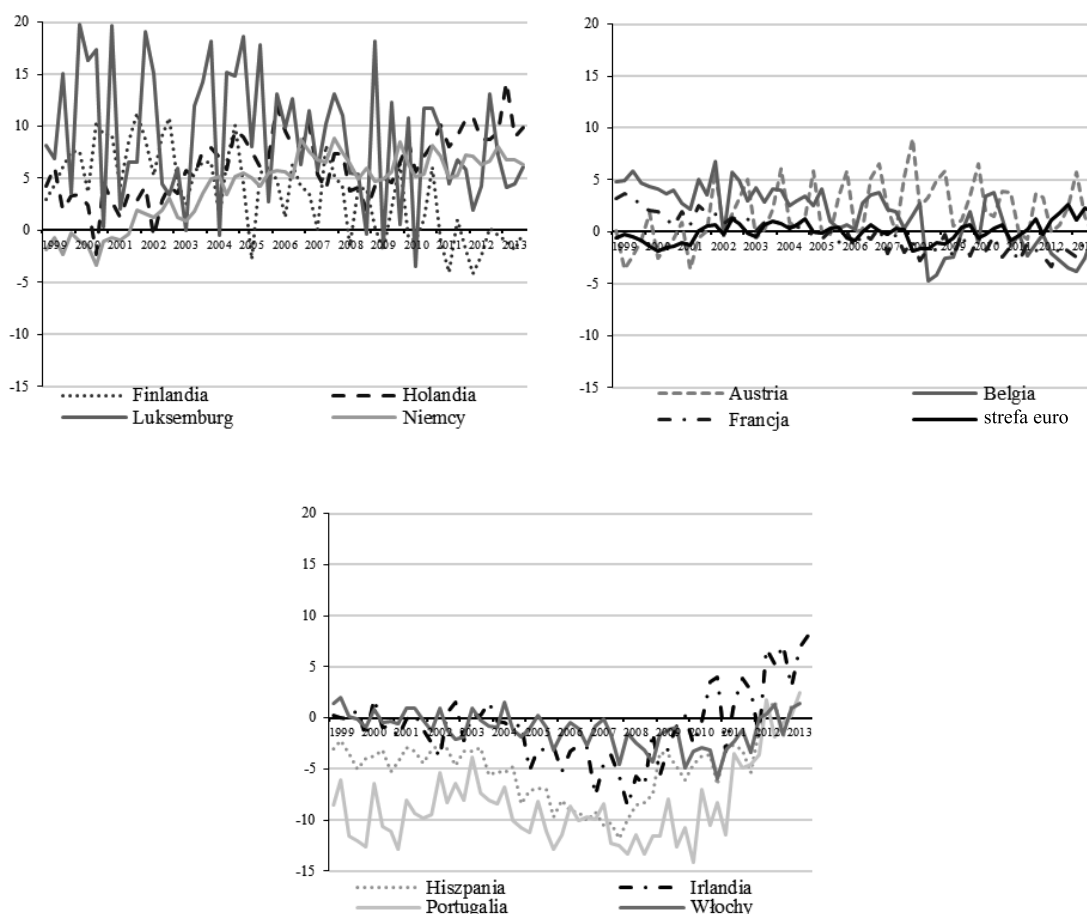
W obliczu wysokiego poziomu otwartości i umiędzynarodowienia krajów strefy euro, zachowanie równowagi zewnętrznej, określanej jako osiągnięcie optymalnego salda na rachunku obrotów bieżących, nie pozostaje bez konsekwencji dla kształtowania się ich wewnętrznej sytuacji ekonomicznej. Analiza danych makroekonomicznych (rysunek 5) wykazała, że choć w ujęciu zagregowanym zewnętrzna sytuacja płatnicza UGiW w stosunku do reszty świata pozostawała na w miarę zbilansowanym poziomie (*close to balance*), to w ujęciu zdezagregowanym jest zauważalna silnie zróżnicowana pozycja zewnętrzna gospodarek strefy euro (*intra – euro imbalances*).

Rysunek 4. Wskaźnik inflacji HICP (w %, analogiczny okres roku poprzedniego = 100) w strefie euro oraz w poszczególnych krajach strefy euro w latach 1999–2013

Źródło: Opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu

Średnia wartość wskaźnika inflacji HICP (w %, analogiczny okres roku poprzedniego = 100) w strefie euro oraz w poszczególnych krajach strefy euro w latach 1999–2013: Niemcy – 1,63, Francja – 1,77, Austria – 1,95, Finlandia – 2,00, strefa euro – 2,02, Belgia – 2,13, Holandia – 2,25, Irlandia – 2,26, Włochy – 2,27, Portugalia – 2,42, Luksemburg – 2,64, Hiszpania – 2,74 (opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu).

Rysunek 5. Saldo obrotów bieżących jako % PKB w strefie euro oraz w poszczególnych krajach strefy euro w latach 1999–2013

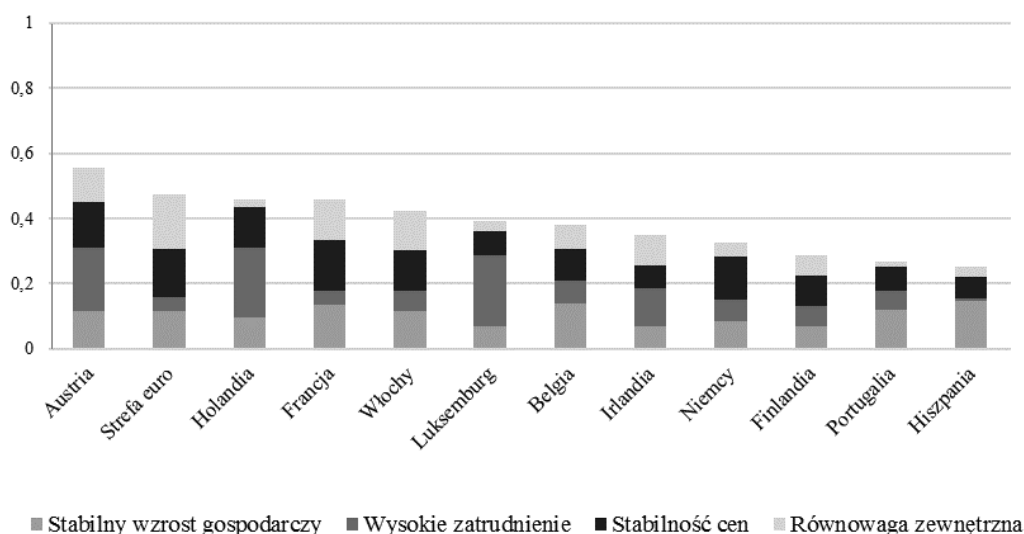
Źródło: Opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu

Dysproporcje w równowadze płatniczej – widoczne już w momencie tworzenia strefy euro – nieustannie się pogłębiały w ciągu kolejnych lat. Analizując stan rachunków obrotów bieżących, badaną zbiorowość krajów członkowskich można podzielić na:

- kraje, w których odnotowano trwale nadwyżki na rachunku obrotów bieżących (Finlandia, Holandia, Luksemburg, Niemcy),
- kraje, w których zarejestrowano saldo bliskie równowadze (Austria, Belgia, Francja),
- kraje, które charakteryzowały duże deficyty (Irlandia, Hiszpania, Portugalia, Włochy).

Jedną z przyczyn tego stanu rzeczy mogło być zróżnicowane kształtowanie się efektywnego kursu walutowego w ujęciu realnym w poszczególnych państwach strefy euro ze względu na utrzymujące się między nimi różnice inflacyjne. W rezultacie niektóre państwa utraciły konkurencyjność cenową swoich towarów, inne na tym fakcie zyskały⁹.

Aby móc dokonać łącznej oceny kształtowania się procesu stabilizacji makroekonomicznej w strefie euro traktowanej jako całość oraz w poszczególnych krajach członkowskich wykorzystano miernik poziomu stabilizacji makroekonomicznej (rysunek 6).

Rysunek 6. Ranking krajów strefy euro pod względem poziomu stabilizacji makroekonomicznej w latach 1999–2013

Źródło: Opracowano na podstawie danych pochodzących z Eurostatu

Zjawisko *trade off* jest przyczyną, dla której żaden z krajów nie osiągnął pełnej stabilizacji makroekonomicznej, której przyporządkowano wartość

⁹ Szerzej na temat nierównowagi płatniczej w UGiW zob.: Bogołębska [2010], Holinski, Kool, Muysken [2012], Gros [2012], De Grauwe [2012].

1. Czołową pozycję w rankingu zajmuje Austria, której wyniki w zakresie stabilizacji makroekonomicznej zdecydowanie przewyższają pozostałe kraje. Kolejne miejsca w klasyfikacji zajmują Holandia, Francja i Włochy, których poziom stabilności okazał się zbliżony do poziomu całej strefy euro. Pozostałe kraje osiągnęły relatywnie słabsze wyniki, przy czym najgorzej proces stabilizacji makroekonomicznej przebiegał w gospodarkach Portugalii i Hiszpanii. Analiza wpływu stopnia osiągnięcia poszczególnych celów polityki stabilizacji na kształtowanie się średniego poziomu stabilizacji makroekonomicznej pozwala na wyciągnięcie wniosku, że najlepszą pozycję w rankingu zajął ten kraj, który zadbał o relatywnie dobre rezultaty w zakresie kształtowania się wszystkich ze stabilizacyjnych celów. Dalsze miejsca w klasyfikacji zajęły te państwa, które wyraźnie zaniechały niektórych z celów polityki stabilizacji.

Za jedną z przyczyn zróżnicowania badanych krajów pod względem ich poziomu stabilizacji makroekonomicznej można uznać występowanie różnic inflacyjnych między gospodarkami strefy euro. Istnienie różnic inflacyjnych jest istotne ze względu na prowadzenie scentralizowanej polityki pieniężnej dla wszystkich krajów członkowskich. Powodują one, że podstawowa stopa procentowa EBC jest jednolita dla wszystkich państw strefy euro wyłącznie w ujęciu nominalnym, natomiast w ujęciu realnym jest ona zróżnicowana, powodując odmienne efekty w sferach realnych tych gospodarek.

Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonej analizy danych można stwierdzić, że zagregowane wskaźniki dotyczące sytuacji gospodarczej całej strefy euro istotnie „maskują” różnice w kształtowaniu się poszczególnych zmiennych makroekonomicznych w krajach wspólnego obszaru walutowego. Oznacza to, że nie mogą być one podstawą wiarygodnej oceny sytuacji gospodarczej w poszczególnych krajach członkowskich.

Ponadto przeprowadzona analiza empiryczna pozwala na wyciągnięcie następujących wniosków:

- W większości krajów wahania PKB przebiegały zgodnie z tendencją utrzymującą się w całej strefie euro, jednakże amplituda tych wahań okazała się wysoce zróżnicowana w wymiarze przestrzennym.
- Na rynku pracy zarejestrowano wysokie dysproporcje w liczbie bezrobotnych, które dowodzą, że swoboda przepływu siły roboczej nie działa

w praktyce jako skuteczny mechanizm dostosowawczy; podczas gdy gospodarek Luksemburga, Holandii czy Austrii problem wysokiego bezrobocia praktycznie nie dotyczy, w Portugalii, Francji czy Hiszpanii walka z tym negatywnym zjawiskiem stanowi nadal ważne wyzwanie dla polityki gospodarczej.

- Dążenie do zrealizowania celu inflacyjnego na poziomie strefy euro traktowanej jako całość nie jest gwarancją osiągnięcia tego celu na poziomie poszczególnych krajów członkowskich.
- Pod względem stanu rachunku bieżącego badaną zbiorowość gospodarek można podzielić na trzy grupy: kraje wyraźnie nadwyżkowe, bliskie równowagi oraz kraje zdecydowanie deficytowe.
- Proces stabilizacji makroekonomicznej postępował najlepiej w gospodarce Austrii, w której odnotowano stosunkowo dobre wyniki w zakresie kształtowania się wszystkich ze stabilizacyjnych celów; dalsze miejsca w rankingu zajęły te państwa, które zaniedbały niektóre z celów polityki stabilizacji.
- Towarzyszące jednolitej polityce pieniężnej zróżnicowanie uwarunkowań makroekonomicznych w każdym z krajów członkowskich z pewnością utrudnia jej prowadzenie; z tego powodu uzasadnione stają się wątpliwości co do jej skuteczności w ujęciu przestrzennym.

Na zakończenie należy podkreślić, że podjęty w artykule problem badawczy jest istotny zarówno z perspektywy poszczególnych państw członkowskich, jak i z perspektywy całej strefy euro (a nawet całej Unii Europejskiej). Nadmierne zaburzenia w równowadze makroekonomicznej na poziomie gospodarek unijnych mogą bowiem być poważnym zagrożeniem nie tylko dla ich sytuacji makroekonomicznej w dłuższym okresie, lecz także dla stabilności całego ugrupowania. To właśnie z tego powodu w listopadzie 2011 roku utworzono specjalny mechanizm nadzorczy nad sytuacją makroekonomiczną państw Unii, który ma służyć korygowaniu nadmiernej nierównowagi na obszarze UE. Inicjatywa ta potwierdza konieczność podejmowania wysiłków stabilizacyjnych na obu poziomach analizy: poszczególnych państw członkowskich, a także całego ugrupowania.

Otrzymane rezultaty analizy empirycznej stanowią niewątpliwie asumpt do podjęcia bardziej pogłębionych badań dotyczących postępów poszczególnych państw członkowskich w osiąganiu stabilności makroekonomicznej. Ze względu na zmieniający się w przyszłości kształt strefy euro znaczenie tego typu badań będzie rosło. Dlatego też poruszana w pracy problematyka będzie nadal ważnym przedmiotem zainteresowań wielu ekonomistów.

Bibliografia

- Barczyk, R., 2004, *Teoria i praktyka polityki antycyklicznej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Barczyk, R., Kowalczyk, Z., 1994, *Polityka stabilizacji koniunktury gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Bogołębska, J., 2010, *Unia Gospodarcza i Walutowa a problem nierównowagi płatniczej*, w: Bilski, J., Feder-Sempach, E. (red.), *Wybrane problemy funkcjonowania Unii Gospodarczej i Walutowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 5–18.
- Chomątowski, S., Sokołowski, A., 1978, *Taksonomia struktur*, Przegląd Statystyczny, nr 2, s. 217–226.
- De Grauwe, P., 2012, *In Search of Symmetry in the Eurozone*, CEPS Policy Brief, no. 268.
- EBC, 2003, *The ECB's Monetary Policy Strategy*, ECB Press Release, May, http://www.ecb.int/press/pr/date/2003/html/pr030508_2.en.html [dostęp: 3.02.2014].
- Gros, D., 2012, *How to Deal with Macroeconomic Imbalances?*, CEPS Special Report, no. 69.
- Holinski, N., Kool, C., Muysken J., 2012, *Persistent Macroeconomic Imbalances in the Euro Area: Causes and Consequences*, Federal Reserve Bank of St. Louis Review, vol. 94, no. 1, s. 1–20.
- Kołodko, G., 1993, *Kwadratura pięciokąta. Od załamania gospodarczego do trwałego wzrostu*, Poltext, Warszawa, 1993.
- Misala, J., 2007, *Stabilizacja makroekonomiczna w Polsce w okresie transformacji ze szczególnym uwzględnieniem deficytów bliźniaczych*, Warszawa, http://akson.sgh.waw.pl/~zczajk/IGS_homepage/documents/WorkingPapers/wp283.pdf [dostęp: 3.02.2014].
- Pätzold, J., 1991, *Stabilisierungspolitik. Grundlagen der nachfrage – und angebotsorientierten Wirtschaftspolitik*, 4. Aufl., Paul Haupt Verlag, Bern – Stuttgart.
- Poczta-Wajda, A., 2010, *Nowoczesne techniki analityczne w kształceniu na studiach ekonomicznych*, cz. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Sławiński, A., 2010, *Makroekonomia a nadzór bankowy*, Rzeczpospolita, 16 marca, http://www.rp.pl/artukul/19423,447653_Makroekonomia_a_nadzor_bankowy.html [dostęp: 3.02.2014].
- Sokołowski, A., 2010, *Analizy wielowymiarowe*, Statsoft Polska, Kraków.
- TfUE, Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.U. C 83/47, 30.03. 2010), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:02:00:PL:PDF> [dostęp: 3.02.2014].
- TUE, Traktat o Unii Europejskiej (Dz.U. C 83/13, 30.03. 2010), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:PL:PDF> [dostęp: 3.02.2014].
- Urbanowicz, Z., 2014, *Stabilizacyjna rola polityki pieniężnej w warunkach unii walutowej*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, z. 4.

-
- Urbanowicz, Z., 2015, *Stabilność makroekonomiczna nowych państw członkowskich Unii Europejskiej*, w: Małuszyńska, E., Musiałkowska, I., Mazur, G., (red.), *Polska – 10 lat członkostwa w Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań, s. 15–30.
- Wysocki, F., Lira, J., 2003, *Statystyka opisowa*, Wydawnictwo AR w Poznaniu, Poznań.